

Δυνατότητες ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της χώρας μας: προβλήματα, πολιτική και σκοποί

Χ. Μ. Ζιωγάνας

Τομέας Αγροτικής Οικονομίας,
Τμήμα Γεωπονίας, Α.Π.Θ., 541 24 Θεσσαλονίκη

Περίληψη

Γενικά, οι ορεινές περιοχές της χώρας μας έχουν «μόνιμα φυσικά μειονεκτήματα», καθώς χαρακτηρίζονται από φτωχή ποιότητα πόρων και απομόνωση και μεγάλη απόσταση από τα βασικά πληθυσμιακά κέντρα. Οι περιοχές αυτές «βιώνουν» τάσεις αραίωσης πληθυσμού, οικονομικής καθυστέρησης και χειροτέρευσης του κοινωνικού ιστού. Σήμερα η δραστική μείωση του πληθυσμού σε συνδυασμό με την εγκατάλειψη της γης σ' αυτές είναι γεγονός, οφειλόμενη κυρίως στα χαμηλά εισοδήματα, την έλλειψη ευκολιών και υπηρεσιών, και τις μηδαμινές πολιτισμικές ευκαιρίες σε σύγκριση με τις πεδινές περιοχές και τα αστικά κέντρα. Από παλαιότερα στη χώρα μας είχαν εφαρμοστεί για μακρές περιόδους μέτρα πολιτικής για τις ορεινές περιοχές. Από το 1950 για μερικά χρόνια είχε εφαρμοστεί το «πρόγραμμα ορεινής οικονομίας», με επιδοτήσεις κτηνοτροφίας, έργα υποδομής (δρόμους και μικρά αρδευτικά έργα), αναδάσμο της γης, μηχανισμούς παροχής συμβουλών στους γεωργούς, κτλ.. Από το 1981, πιο συστηματικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδίασε και εφάρμοσε μια σειρά μέτρων πολιτικής με συμπληρωματικό χαρακτήρα και η χώρα μας επωφελήθηκε από αυτά, προκειμένου να ενισχυθεί η ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών και να αμβλυνθούν τα προβλήματά τους. Οι σκοποί για τις ορεινές περιοχές πρέπει να διασφαλίζουν το μέλλον της υπαίθρου, και αναφέρονται κυρίως σε ειδικές αναπτυξιακές στρατηγικές σε τοπικό επίπεδο για τα όρη, σε διοικητική και τεχνική στήριξη, σε στήριξη των εισοδημάτων, της υποδομής και της αναδιάρθρωσης της οικονομίας, σε διατήρηση του τοπικού πολιτισμού και της παράδοσης και σε διαφοροποίηση της πολιτικής της αγοράς. Τέλος, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα όρη πρέπει πάντοτε να ανταποκρίνονται σε θεμελιώδεις οικονομικές, πολιτισμικές και κοινωνικές λειτουργίες, και γι' αυτό χρειάζεται να επιδειχθεί από το Κράτος ειδικό και συνεχές ενδιαφέρον με κατάλληλα μέτρα πολιτικής για την αξιοποίηση και την ανάπτυξη των ορεινών ζωνών της χώρας.

Λέξεις κλειδιά: Ανάπτυξη, ορεινές περιοχές, πολιτική, σκοποί, προκλήσεις.

Εισαγωγή

Σύμφωνα με την αρχική Οδηγία 268/75 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), οι «λιγότερο ευνοημένες περιοχές» περιλαμβάνουν τις «ορεινές περιοχές» με «μόνιμα φυσικά μειονεκτήματα», τις «μειονεκτικές περιοχές» (ομοιογενείς ζώνες με χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού, άγονα εδάφη και χαμηλό εισόδημα) και τις «ειδικές περιοχές» των νησιών και των συνόρων (περιοχές με ειδικά προβλήματα και χαμηλό εισόδημα).

Ως ορεινές περιοχές χαρακτηρίζονται οι εξής: α) με υψόμετρο πάνω από 800 μ., β) με υψόμετρο 600-800 μ. και κλίσεις εδαφών τουλάχιστον 16% και γ) με υψόμετρο κάτω από 600 μ. και κλίσεις εδαφών τουλάχιστον 20%. Κάθε χωριό ή οικισμός, που εντάσσεται σε μία ή περισσότερες από τις κατηγορίες αυτές τουλάχιστον με το 80% της έκτασής του, είναι ορεινή περιοχή. Οι βασικές οροσειρές της χώρας μας κατά γεωγραφική περιοχή είναι: Θράκη 2, Μακεδονία 14, Θεσσαλία 7, Ήπειρος 8, Στερεά Ελλάδα και Εύβοια 10,

Πελοπόννησος 8, Κρήτη 3, ήτοι συνολικά 52. Ωστόσο, οι οροσειρές δεν έχουν ειδικές νομικές/διοικητικές

υποδιαίρεσεις και συνήθως η καθημιά διεισδύει σε περισσότερες από μία γεωγραφικές περιοχές.

Από τη συνολική έκταση της χώρας μας οι ορεινές περιοχές καλύπτουν τα παρακάτω ποσοστά:

- σύνολο ορεινών εκτάσεων	50,0%
- δάση ορεινών εκτάσεων	90,8% (22,6% έκτασης της χώρας)
- λιβάδια ορεινών εκτάσεων	79,5% (39,5% έκτασης της χώρας)
- γεωργική γη ορεινών εκτάσεων	46,0% (29,7% έκτασης της χώρας)
- δήμοι-κοινότητες ορεινών εκτάσεων	56,8%
- πληθυσμός ορεινών εκτάσεων	10,2%
- πυκνότητα πληθυσμού ορεινών εκτάσεων	48,6% (μ.ό. 36 κάτοικοι/τετρ.χλμ. έναντι μ.ό. χώρας 74 αντίστοιχα).

Η Ελλάδα καταλαμβάνει το Ν.Α. μέρος της Ευρώπης και αποτελεί –μαζί με την Αλβανία, πρώην Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία και Ευρωπαϊκή Τουρκία- τη Βαλκανική χερσόνησο. Συγχρόνως, η Ελλάδα είναι μέρος της Μεσογειακής λεκάνης, η οποία επίσης περικλείει την Ιταλία, Γαλλία, Πορτογαλία και Ισπανία (χώρες Ευρώπης), καθώς επίσης Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία, Λιβύη, Αίγυπτο, Ισραήλ, Λίβανο, Συρία, Κύπρο και Τουρκία (χώρες Αφρικής και Ασίας). Συνεπώς, τα ελληνικά όρη, ως μέρος της γεωγραφικής ενότητας των οροσειρών της νότιας Ευρώπης, παρά την ξεχωριστή ιστορία τους, έχουν κοινά χαρακτηριστικά όσον αφορά την κοινωνική οργάνωση, την οικονομική διάρθρωση και την πολιτιστική ταυτότητα. Από τα όρη πρωτο-ξεκίνησαν οι εκεί κάτοικοι και μετακινήθηκαν πριν και, κυρίως, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο προς τα πεδινά μέρη και τα αστικά κέντρα της χώρας μας ή χωρών του εξωτερικού, σε κοντινές ή μακρινές αποστάσεις.

Στη συνέχεια θα γίνει μια συνοπτική ανάλυση των υπαρχόντων προβλημάτων, της ασκούμενης πολιτικής και των επιδιωκόμενων σκοπών των ορεινών περιοχών της χώρας, με επισήμανση τελικά των δυνατοτήτων ανάπτυξής τους.

Δραστηριότητες και προβλήματα των ορεινών περιοχών

Κύρια δραστηριότητα συνήθως των κατοίκων κάθε ορεινής περιοχής είναι η **παραδοσιακή κτηνοτροφία**, συχνά προβατοτροφία-αιγοτροφία-βοοτροφία εκτατικής μορφής (ποιμενικής και νομαδικής). Οι εκτάσεις των λιβαδιών εξασφαλίζουν φυσική φθηνή βόσκηση των ζώων για 7-8 μήνες ετησίως.

Υπάρχουν επίσης **μερικές καλλιέργειες**, όπως αμπελώνες, οπωροφόρα δένδρα, σιτηρά και κτηνοτροφικά φυτά.

Δασικά προϊόντα (υλοτόμηση ξυλείας κ.ά.) και κατεργασία αυτών σε κοντινές βιοτεχνίες και εργοστάσια συχνά αποτελούν σημαντική δραστηριότητα σε ορεινά μέρη που έχουν άφθονη δασοκάλυψη.

Μερικές **μεταποιητικές δραστηριότητες των γεωργών** εμφανίζονται σε σχετικά περιορισμένη κλίμακα, με αξιοποίηση τοπικών πρωτογενών προϊόντων για παραγωγή εξειδικευμένων τοπικών αγαθών, όπως διαφόρων τύπων κρασιού, τυριού, κ.ά.

Τουριστικές δραστηριότητες επεκτείνονται βαθμιαία σε μέρη με ειδικά ενδιαφέροντα, όπως ιστορία, παράδοση, τέχνη, φύση, χειμερινό αθλητισμό κ.ά. Σε λίγα μέρη ανά τη χώρα υπάρχουν μερικά φυσικά εθνικά πάρκα (εθνικοί δρυμοί), τα οποία αξίζουν να τα επισκέπτονται τουρίστες ή κυνηγοί (υπό ειδικούς κανόνες και ελεγκτικές συνθήκες).

Διάφορες άλλες δραστηριότητες

Όπως μικρά καταστήματα πώλησης τοπικών προϊόντων, χειροποίητα έργα τέχνης, μεταφορές, εργασίες εμπορίας κ.ά. είναι χρήσιμες διέξοδοι σε κάποιες περιοχές για τη βελτίωση των τοπικών οικονομιών τους.

Έτσι, η γεωργία γενικά, συνδυάζοντας κυρίως κτηνοτροφία, δασοπονία και τουρισμό, είναι ο βασικός κορμός δραστηριοτήτων σε όλες σχεδόν τις ορεινές ζώνες της χώρας.

Παρ' όλα αυτά, όλες οι οικονομικές δραστηριότητες για μια μεγάλη χρονική περίοδο έχουν επηρεαστεί αρνητικά από τη σημαντική μείωση του πληθυσμού τέτοιων περιοχών με επακόλουθο την εγκατάλειψη της καλλιέργειας της γης, οδηγώντας έτσι περαιτέρω στον περιορισμό και των άλλων δραστηριοτήτων. Πράγματι, έχει παρατηρηθεί προ πολλού το σοβαρό πρόβλημα του ισχυρού μεταναστευτικού ρεύματος κατοίκων όλων σχεδόν των ορεινών περιοχών της Ελλάδας, και όχι μόνο, προς αστικά κέντρα μέσα στη χώρα μας αλλά και στο εξωτερικό. Αυτή η εξέλιξη έχει συμβεί για πάνω από πέντε δεκαετίες, αν και τέτοιες τάσεις είχαν αρχίσει και πιο πριν από τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα. Σήμερα η δραστική μείωση του πληθυσμού είναι πραγματικότητα και συνοδεύεται σε μεγάλο βαθμό από εγκατάλειψη της γης. Οι βασικές αιτίες γι' αυτό το φαινόμενο είναι τα χαμηλά εισοδήματα, η έλλειψη υποδομών, ευκολιών και υπηρεσιών για τους πολίτες, και οι φτωχές πολιτιστικές ευκαιρίες των ορεινών περιοχών, συγκριτικά με τις πεδινές περιοχές και τα αστικά κέντρα, όπου οι συνθήκες ζωής είναι πολύ καλύτερες και ελκυστικότερες.

Μερικά γενικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας, που επιδρούν αρνητικά στην ανάπτυξη, και μάλιστα σε χειρότερο βαθμό στους κατοίκους που ζουν και εργάζονται σε ορεινά μέρη, είναι τα εξής: πάνω από το 60% των εργαζομένων στη γεωργία είναι ηλικίας μεγαλύτερης των 50 ετών, ένα ζήτημα με δυσμενείς επιπτώσεις στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και σε νέες επενδύσεις. Ακόμη, αξίζει να τονιστεί ότι το 85% των γεωργών έχουν συμπληρώσει το πολύ τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Κι ακόμη, παρατηρείται μεγάλη έλλειψη συμβουλευτικών υπηρεσιών για υποβοήθηση των γεωργών στις αποφάσεις τους για να παράγουν.

Εν τούτοις, τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να εμφανίζονται μερικά σημεία αντίθετης μετακίνησης και επανάκαμψης κάποιων κατοίκων για να μείνουν και να εργαστούν στα ορεινά μέρη, προφανώς λόγω εφαρμογής διαφόρων μέτρων πολιτικής, στα πλαίσια της Κ.Α.Π. της Ε.Ε.

Πολιτική για τις ορεινές περιοχές

Φαίνεται ότι απαιτείται συνεχώς ισχυρότερη οικονομική και κοινωνική στήριξη των ορεινών περιοχών για τη διατήρηση και επιβίωση των ανθρώπων και του φυσικού περιβάλλοντος. Ο μικρός ορεινός πληθυσμός, όπου ακόμη υπάρχει, δε θα παραμείνει εκεί μόνο με στήριξη του εισοδήματος, αλλά κυρίως με τη δημιουργία νέων ευκαιριών επαγγελματιών και απασχόλησης καθώς επίσης με την κατασκευή της αναγκαίας υποδομής, ώστε να διευκολύνεται η παροχή των πάσης φύσεως υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση, το σοβαρότερο πρόβλημα είναι η εξασφάλιση σ' αυτούς τους κατοίκους σταθερού εισοδήματος και ενός παραδεκτού βιοτικού επιπέδου.

Στη χώρα μας, από το 1950 και για μια δεκαετία περίπου είχε εφαρμοστεί ένα ειδικό «πρόγραμμα ορεινής οικονομίας» με σειρά μέτρων πολιτικής, όπως επιδοτήσεις για την κτηνοτροφία, εθνικούς πόρους για κατασκευές δρόμων και μικρών αρδευτικών έργων, διενέργεια αναδασμών, δημιουργία και λειτουργία υπηρεσιών γεωργικών εφαρμογών για διάδοση νέων ποικιλιών και φυλών φυτών και ζώων αντίστοιχα καθώς και άλλων καινοτομιών.

Από το 1981, που η χώρα μας έγινε πλήρες μέλος της Ε.Ε., με την ΚΑΠ έχουν ληφθεί και εφαρμοστεί βαθμιαία διάφορα μέτρα πολιτικής για την ανάπτυξη των ορεινών και γενικά των λιγότερο ευνοημένων περιοχών. Αυτά κυρίως αναφέρονται στη στήριξη του εισοδήματος (ειδικά την εξισωτική αποζημίωση), στην αυξημένη ενθάρρυνση (επιδοτήσεις) για επενδύσεις δια μέσου κοινωνικών και διαρθρωτικών κανονισμών και σε παρεμβάσεις δια μέσου ολοκληρωμένων προγραμμάτων και πρωτοβουλιών (Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, INTERREG, LEADER, PESCA κ.ά.). Παράλληλα, ωστόσο, η πολιτική τιμών στις ορεινές περιοχές δεν ήταν διαφοροποιημένη από τις άλλες περιοχές.

Τα διάφορα μέτρα πολιτικής της Ε.Ε., τα οποία έχουν σχέση με τις ορεινές περιοχές, αναφέρονται μόνο επιγραμματικά στη συνέχεια.

Μέτρα πολιτικής εγγυήσεων

Η πολιτική εγγυήσεων δεν υπήρξε διαφοροποιημένη για τις ορεινές περιοχές, με μόνο λίγες εξαιρέσεις (π.χ. επιδοτήσεις για επιλέξιμα στα πρόβατα και τις αίγες). Τρεις βασικοί μηχανισμοί ισχύουν εδώ:

α) Μηχανισμοί Κοινής Οργάνωσης Αγοράς για το κρέας προβάτων, αιγών και αγελάδων.

β) Μηχανισμοί Κοινής Οργάνωσης Αγοράς για το γάλα και τα παράγωγά του.

γ) Μηχανισμοί επιδοτήσεων σε προβατοτροφικές και αιγοτροφικές εκμεταλλεύσεις: επιλέξιμα, εξισωτική αποζημίωση.

Μέτρα πολιτικής προσανατολισμού (διαρθρώσεων) και συνοχής

α) Επιδοτήσεις για βελτίωση της αποδοτικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

β) Ειδικό πρόγραμμα επιτάχυνσης της γεωργικής ανάπτυξης.

γ) Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα.

δ) Προσωρινό πρόγραμμα στήριξης των γεωργικών εισοδημάτων.

ε) Πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας.

στ) Μέτρα δασικής πολιτικής.

ζ) Διαρθρωτικά μέτρα γενικά για τη γεωργία.

η) Μέτρα βελτίωσης της μεταποίησης και της εμπορίας των γεωργικών και δασικών προϊόντων.

θ) 1^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989-1993.

ι) 2^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999.

κ) 3^ο Κοινοτικό Πλαίσιο στήριξης 2000-2006.

λ) Πρωτοβουλίες της Ε.Ε. για τον ιδιωτικό τομέα: INTERREG I και II, LEADER I και II, PESCA, κ.ά.

Μέτρα περιβαλλοντικής πολιτικής

Κατά την αναθεώρηση της Κ.Α.Π. το 1992, μεταξύ άλλων αλλαγών λήφθηκαν και τα λεγόμενα “συνοδευτικά μέτρα”, τα οποία σχετίζονται με την πολιτική για το περιβάλλον.

Παραδείγματα επιδράσεων πολιτικής των ορεινών περιοχών

Αν και η μέχρι τώρα έρευνα είναι μάλλον περιορισμένη για την εκτίμηση των επιδράσεων της πολιτικής της Ε.Ε. από το 1981 μέχρι σήμερα, εν τούτοις έχουν γίνει

μερικές προσπάθειες και έχουν επισημανθεί οι πρώτες ενδείξεις θετικών αποτελεσμάτων. Πρώτο παράδειγμα είναι η μεγάλη επέκταση (περίπου κατά 66%) του αριθμού προβάτων και αιγών στον ορεινό όγκο του Ψηλορείτη στην Κρήτη μέσα σε μια δεκαετία (1981-1991) (Ziogas et al. 1998). Δεύτερο παράδειγμα, μια ευρεία έρευνα, σε 38 νομούς της χώρας του Ινστιτούτου Ορεινής Οικονομίας του Καρπενησίου, μας υπογραμμίζει δύο σημαντικά συμπεράσματα: α) η επιβίωση ορεινών περιοχών (και γενικά των μη ευνοημένων) πρέπει να στηρίζεται στη δημιουργία και ενδυνάμωση μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων (εκείνων που αξιοποιούν τοπικούς πόρους) σε όλους τους τομείς της οικονομίας για την επίτευξη ισόρροπης ανάπτυξης, και β) η ανάπτυξη πρέπει να είναι ενδογενής με τοπικά προγράμματα προερχόμενα από την ενεργό συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού (Ανθοπούλου και Ντυκέν 1994).

Σκοποί και προκλήσεις για τις ορεινές περιοχές

α) **Ειδικές αναπτυξιακές στρατηγικές:** Όλες οι αναπτυξιακές στρατηγικές πρέπει βασικά να προκύπτουν από ενδογενείς δυνάμεις των επί μέρους περιοχών, αρκεί να είναι διαθέσιμη η συμβουλή ειδικών του Κράτους ή ιδιωτικών οργανισμών για διάφορες πλευρές της ανάπτυξης.

β) **Πρωτοβουλίες υποστήριξης για τοπική ανάπτυξη:** Παραδείγματα τέτοιων πρωτοβουλιών είναι η προώθηση τοπικών προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά υψηλής ποιότητας, προσπάθειες ολοκλήρωσης άλλων αναπτυξιακών ευκαιριών, κλπ., με ισχυρή υποστήριξη ενθάρρυνσης των ανθρώπων που απεργάζονται την ορεινή ανάπτυξη.

γ) **Στήριξη εισοδημάτων, υποδομής και αναδιάρθρωσης:** Χρειάζεται γενναία στήριξη των εισοδημάτων από τοπικές δραστηριότητες σε μόνιμη βάση, ως αντιστάθμισμα-αποζημίωση των «μόνιμων φυσικών μειονεκτημάτων» των ορεινών περιοχών σε σύγκριση με τις δυναμικές περιοχές. Επίσης οι βελτιώσεις της υποδομής (εκπαίδευσης, υγείας, επικοινωνίας, μεταφοράς) και της αναδιάρθρωσης (ειδικά στη γεωργία) πρέπει ν'αντιμετωπιστούν αποφασιστικά με σωστά μέτρα πολιτικής.

δ) **Στήριξη διατήρησης τοπικού πολιτισμού και παράδοσης:** Δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διατήρηση της ιστορίας, του πολιτισμού, της κληρονομιάς της τέχνης και της παράδοσης πρέπει να έλκουν την ιδιαίτερη προσοχή ως αξίες για διατήρηση και ενθάρρυνση με κάθε μέσο.

ε) **Διοικητική και τεχνική στήριξη:** Κάθε στήριξη δεν αρκεί, αν δε διερευνηθούν και αναπτυχθούν τάχιστα οι ταιριαστές υπηρεσίες και οι ανάλογοι μηχανισμοί για τη διευκόλυνση κάθε δραστηριότητας.

στ) **Διαφοροποίηση πολιτικής για κανονισμούς της εμπορίας και αναδιάρθρωση της οικονομίας:** Χρειάζεται διαφοροποιημένη πολιτική από κάθε άποψη για τις ορεινές περιοχές, για να είναι πιο αποτελεσματική από ό,τι μέχρι τώρα.

ζ) **Διασφάλιση του μέλλοντος της ορεινής υπαίθρου:** Απαιτείται πρώτα επέκταση και ανάπτυξη της παραδοσιακής γεωργίας (κατ'έξοχήν της παραδοσιακής κτηνοτροφίας) με την άριστη αξιοποίηση των λιβαδιών, σε συνδυασμό με τη δημιουργία και ανάπτυξη μερικών ακόμη συμπληρωματικών ή παραπληρωματικών δραστηριοτήτων, όπως προϊόντων προστιθέμενης αξίας, οργανικής καλλιέργειας, αγροτουρισμού κ.ά., για μια καλύτερη χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων, προστασία του περιβάλλοντος και ολοκληρωμένη και βιώσιμη τοπική ανάπτυξη. Ως αποτέλεσμα αναμένεται η διατήρηση ενός ελάχιστου αλλά ικανοποιητικού ανθρώπινου πληθυσμού σε τέτοιες περιοχές που θα είναι σε θέση να διασφαλίζει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και συνεπώς το μέλλον της υπαίθρου.

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Μέχρι τώρα δεν υπήρξε μια συνεχής, συνεπής και διαφοροποιημένη πολιτική που να στοχεύει ειδικότερα στην ανάπτυξη των ορεινών ζωνών της χώρας, ενώ υπήρξαν πιο γενικές, αλλεπάλληλες και εναλλασσόμενες ή και αλληλοσυμπληρωνόμενες, μερικές μάλιστα ασυνεχείς, πολιτικές, με τις οποίες –πιστεύεται- δε διευκολύνθηκε τα μέγιστα η ανάπτυξη της ορεινής υπαίθρου. Φαίνεται όμως αναγκαίο να διαμορφωθεί μια ειδική πολιτική για τον ορεινό χώρο με σταθερά και γενναία μέτρα για την υποδομή και την ανάπτυξή του.

Πέρα από τις προκλήσεις-προτάσεις, που επισημάνθηκαν, χρειάζεται να οικοδομηθεί μια πιο αποτελεσματική πολιτική για την ορεινή υπαίθρο, με δύο άξονες: α) μια ξεχωριστή πολιτική συνοχής με αυξημένα κίνητρα και πόρους και β) μια ταιριαστή διοικητική, πληροφοριακή, εκπαιδευτική και τεχνική υποστήριξη.

Περαιτέρω, πρέπει να εξεταστεί η ίδρυση ενός είδους εθνικού παρατηρητηρίου, του οποίου ο αποκλειστικός ρόλος θα είναι να παρατηρεί και να μετρά συνεχώς την αναπτυξιακή πρόοδο στις ορεινές περιοχές έναντι της απομόνωσης και της ερήμωσης που παρατηρείται ακόμη.

Βιβλιογραφία

- Ανθοπούλου, Θ. και Μ. Ντυκέν. 1994. Νησίδες αντίστασης στην κοινωνικοοικονομική περιθωριοποίηση των μειονεκτικών ζωνών της Μεσογείου και δυνατότητες ενσωμάτωσής τους στα πλαίσια αναθεώρησης της ΚΑΠ.- Η περίπτωση της Ελλάδας, σελ. 73-92, στο: Η Ελληνική Γεωργία στα πλαίσια της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς, 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Θεσσαλονίκη, 11-12 Δεκ. 1992.
- Ziogas, C., E. Anephalos and V. Papanastasis. 1998. Livestock farming systems and economics in the Psilorites mountain of Crete, Greece, p. 328-331, in: Editors Ecological Basis of Livestock Grazing in Mediterranean Ecosystems, Proceedings of the International Workshop, Thessaloniki (Greece), Oct. 23-25, 1997.
- Kork's Declaration. 1996. A lively countryside, Europ. Conference for Rural Development: Rural Europe-Future Prospects, Kork, Irland. Οδηγίες και Κανονισμοί διάφοροι της Ε.Ε., 1981-2000.

Development possibilities of the mountain areas of Greece: problems, policy and objectives

Ch. M. Zioganas

Department of Agricultural Economics, School of Agriculture,
Aristotle University of Thessaloniki, 541 24 Thessaloniki, Greece

Summary

Generally, the mountain areas of Greece have “permanent natural disadvantages”, as they are characterized by poor quality of resources and remoteness and distance from main population centres. These areas experience depopulation trends, economic decline and deterioration of social fabric. Today a drastic decrease of the population in connection with land abandonment is a real event, owing mainly to low incomes, lack of facilities and services, and negligible civilization opportunities as compared to plain areas and urban centres. Long time ago and for some periods, specific policy measures had been applied in the country for the mountain areas. Since 1950 for some years the so called “programme of mountainous economy” has been under action, with subsidies for livestock, national funds to construct roads, small-scale irrigation works, land reclamation, mechanism to advise farmers to adopt new varieties of crops and new breeds of livestock, etc. Since 1981 a series of policy measures have been provided by the E.U., and Greece has taken advantage of them by encouraging development of mountain and less favourite areas in general, and relaxing their problems. The objectives for the mountain areas must ensure the future of the countryside and mainly refer to specific development strategies on local level, administrative and technical support, income support, infrastructure and restructure of the economy, preserving of local civilization and tradition, and differentiation of market policy. Finally, it must be emphasized that the mountains must always respond to fundamental economic, cultural and social functions, and, therefore, the State must show a specific and continuous interest with suitable policy measures in order to utilise and develop the mountain zones of the country.

Key words: Development, mountain areas, policy, objectives, challenges.